

Les danses vives del Vallès

Tomàs Manyosa i Ribatallada, Fundació Bosch i Cardellach

Resum de la conferència *Les danses vives del Vallès*

Aquest treball és una aproximació a la festa, la cultura popular i el patrimoni immaterial de la comarca del Vallès, per mitjà de les seves danses vives.

Tenim al Vallès un gran nombre de danses pròpies vives, començant pels balls de parella amb el Ball de Gitanes al capdavant i seguint amb els balls de bastons, de gegants, de capgrossos, balls parlats, o balls de bestiar amb foc o sense foc. L'anàlisi de cada un d'ells, el perquè es ballen, qui els balla, des de quant es ballen, els que són més antics i els més moderns, o els que tenen alguna coincidència amb la música o la coreografia, ens portaria a un estudi molt més profund.

Seguint el calendari festiu em centraré només amb les danses vives que habitualment es ballen per parelles, deixant a banda el Ball de Gitanes del Vallès i el Ball del Barraló de Mollet del Vallès que ja van ser tractats per Jaume Noró en la seva intervenció.

Què són les danses vives? Les danses vives són aquelles que van lligades al calendari festiu de l'any, i que es ballen habitualment als carrers o places, que formen part d'un context festiu amb un ritual concret i per tant són elements del nostre patrimoni cultural immaterial.

En el cas del Vallès, tenim danses vives històriques, les que des de fa molts anys sempre s'han ballat; d'altres recuperades, o sigui aquelles que s'havien ballat, després s'han perdut i posteriorment

s'han recuperat; i d'altres que són danses noves, que s'han creat de nou fa pocs anys.

Ball de Reis de Terrassa

Dia que es balla: 5 de gener

On es balla: carrers del centre de Terrassa

Amb motiu de: vigília de Reis

Elements del ball: banda i corona de paper o cartó

Acompanyament musical: músics de diverses formacions musicals de Terrassa

Organització: Bastoners de Terrassa

L'any 1890 en Manel Soler i Camillo en el seu llibre *Costums del Vallès* ja deia: *A molts llocs del Vallès, el matí del dia 5 de gener, les colles de nois anaven a "ballar els reis".*

L'any 1991, els Bastoners de Terrassa, van decidir reprendre i recuperar aquest costum perdut. El dia 5 de gener al matí, es troben, es guarneixen els nens i nenes i surten pels carrers fins al mercat a fer recapta d'aliments i ballar el Ball de Reis.

<https://www.youtube.com/watch?v=oz-GVHuGEaM>

Dansa de Sant Antoni de Sant Feliu de Codines

Dia que es balla: 17 de gener

On es balla: Plaça Josep Umbert Ventura de Sant Feliu de Codines

Amb motiu de: Festivitat de Sant Antoni Abat

Elements del ball: vestit tradicional català

Acompanyament musical: cobla

Organització: Gremi de Sant Antoni Abat

La festa de Sant Antoni Abat està documentada a Sant Feliu de

Codines des de l'any 1728, però la Dansa de Sant Antoni no es va començar a ballar fins als anys 30 del segle passat. En realitat va sorgir aquesta iniciativa, perquè uns anys abans, cap al 1926, s'havia deixat de ballar el Ball de la Filada, un ball també de Sant Feliu de Codines, que no es va tornar a ballar fins al 1990. Així doncs, la Confraria de Sant Antoni, en un intent de què nos es perdés la dansa pròpia del poble, ajusta part de la música del Ball de la Filada a la Dansa de Sant Antoni encara que les coreografies no tenen res a veure una amb l'altra. A partir d'aquell moment, la dansa es converteix en un element imprescindible de la festa de Sant Antoni.

Precedit per un pasdoble d'entrada, la Dansa de Sant Antoni té tres parts: la dansa, la corrandà i l'espolsada o espolsadeta i acaba altra vegada amb el mateix pasdoble que al començament.

És interpretada per quatre parelles. Dos són els administradors entrants i els altres dos els sortints.

<https://www.youtube.com/watch?v=jmGDSxH0RVI&t=170s>
del 1'59" al 10'00"

Ball de Plaça de Caldes de Montbui

Dia que es balla: diumenge següent de Sant Antoni Abat

On es balla: Plaça de la Font del Lleó de Caldes de Montbui

Amb motiu de: Festivitat de Sant Antoni Abat

Elements del ball: barret els homes i mantellina les dones

Acompanyament musical: cobla enregistrada

Organització: Facultat de Sant Antoni

Té els seus orígens en la celebració festiva de l'Aplec del Remei on fins a mitjans del segle XIX es ballava una dansa cerimoniosa ano-

menada l'Entrada de Ball de Caldes, que era l'inici d'un seguit de balls i danses que completaven la festa.

Posteriorment la dansa es va incorporar a la festa dels traginers i pagesos per Sant Antoni Abat quan aquesta festa va adquirir més importància. Es té coneixement de la festa de Sant Antoni a Caldes des del 1873. Aleshores el ball era interpretat per sis parelles que escollien les pabordesses que tenien cura de l'altar de Sant Antoni.

El 1976 la Facultat de Sant Antoni per tal de conservar els moviments i les evolucions de la dansa, va investigar i buscar documentació suficient perquè cada any, sis parelles ballessin la dansa segons els moviments històrics, tot preservant també el vestuari original. És la colla del "ball tradicional".

Cal dir que les colles que executen el ball cada any fan un coreografia més senzilla. Dues parts importants del ball són, per una banda, el pas doble que fan servir les diferents colles per entrar i sortir de plaça, i per l'altre, l'anomenat "tira-li-tira-li", que és un punteig més saltat.

Diverses colles a partir de la de nens i nenes de 3 anys fan que cada any el Ball de Plaça sigui interpretat per centenars de balladors i balladores.

<http://votv.xiptv.cat/inedits-caldes-de-montbui/capitol/ball-de-placa#.WiUpWPYiNIM.gmail>

Ball de l'Arbre de Matadepera

Dia que es balla: 20 de gener

On es balla: Plaça de Can Baldiró de Matadepera

Amb motiu de: Festivitat de Sant Sebastià

Elements del ball: l'arbre

Acompanyament musical: Grallers de Matadepera

Organització: Germandat de Sant Sebastià

Joan Amades en el seu *Costumari Català* esmenta la junta de l'arbre, que *era un consell per tractar interessos comunals*. I també que *era costum, un cop finida la junta, fer un ball rodó al voltant de l'arbre, en el qual intervenien tots els concurrents com una mena de segellament i consagració dels acords presos*.

És el 1991 que es recupera el ball de la mà dels Grallers de Matadepera. A partir de la melodia recollida pel mestre Joan Tomàs i les poques informacions sobre la coreografia que dona Joan Amades, -en realitat només diu que és un ball rodó al voltant d'un arbre- amb la col·laboració de Lluís Puig, i l'ajuda de Carles Llongueras, creen uns passos senzills mantenint l'estructura de ball rodó.

<https://www.youtube.com/watch?v=DRI2XaHt7Zw>

del 3' 40" al 4' 50"

Ball del Tortell de Matadepera

Dia que es balla: 20 de gener

On es balla: Plaça de Can Baldiró de Matadepera

Amb motiu de: Festivitat de Sant Sebastià

Elements del ball: el tortell, barret de palla els homes i mantell les dones

Acompanyament musical: cobla

Organització: Germandat de Sant Sebastià

El sabadellenc Joan Rios que és l'autor de la recuperació del Ball del Tortell explica a un article del 2011 a la revista *Vallesos: El Ball del Tortell era una dansa popular de principis del segle passat que començava amb l'oferiment d'un tortell a les noies per part dels*

fadrins. Si elles l'acceptaven, se'l penjaven al braç i el lluien cofoies mentre ballaven amb el noi que els l'havia obsequiat. Aquest ball només el ballaven les parelles en què el noi havia regalat un tortell a la seva parella.

El ball es comença a fer l'any 2000, i es conforma de tres balls vuitcentistes: un vals, un pas doble i un vals jota.

<https://www.youtube.com/watch?v=DRI2XaHt7Zw>

del 5' 32" al 5' 59"

Ball de la Coca de Ca n'Aurell de Terrassa

Dia que es balla: primer diumenge de maig

On es balla: davant l'Església de la Sagrada Família de Terrassa

Amb motiu de: Festa de la Santa Creu i l'Arbre de Maig

Elements del ball: la coca

Acompanyament musical: conjunt instrumental

Organització: Esbart Terrassa

El Ball de la Coca és una dansa amb un to majestuós i que és ballada per sis parelles.

El 1952 va començar a celebrar-se la Festa de la Santa Creu i l'Arbre de Maig instaurada per Joan Calsina. Durant la missa de celebració es repartien panets amb una creu marcada per donar gràcies per la collita d'aquell any.

La festa es va perdre durant uns anys i es va recuperar el 1985. Lluís Puig, aleshores director de l'Esbart Terrassa és qui conforma les evolucions del Ball de la Coca que es balla després de la benedicció i repartiments dels panets beneïts. La dansa recorda el canvi d'administradors de la Mare de Déu del Roser, així doncs, la coca que porta la primera parella a l'inici del ball (que és la

núvia negra) a mitja dansa l'entrega a la quarta parella (que és la núvia blanca).

<https://www.youtube.com/watch?v=z74WwzgPDIw>

Ball de Caramelles de Rellinars

Dia que es balla: diumenge de Pasqua Florida

On es balla: diversos indrets de Rellinars

Amb motiu de: Festivitat de la Pasqua

Elements del ball: camals de cascavells

Acompanyament musical: cobla enregistrada

Organització: Escola Pública Rellinars

Les caramelles han estat una tradició molt arrelada a Rellinars des de finals del segle XIX. El diumenge de Pasqua es canten caramelles i es balla el Ball de Caramelles que en realitat és l'antic Ball de Cascavells que s'havia ballat fins a mitjans del segle XX, i que posteriorment es va deixar de fer.

La iniciativa de tornar a fer el ball va sorgir de l'Escola Pública Rellinars i es balla altra vegada des de l'any 2011. La coreografia del ball es va recuperar a partir de filmacions i vídeos antics i també gràcies al testimoni d'algun avi del poble.

Cal dir que des de l'escola han passat el relleu als veïns de Rellinars, especialment a les mares de l'escola, ja que creuen que per mantenir aquesta tradició cal que estigui arrelada al poble i que no sigui l'escola qui la mantingui.

<https://www.youtube.com/watch?v=rHzEFxIzvg0>

Ball de Xatos de Sant Muç de Rubí

Dia que es balla: dilluns de Pasqua Granada

On es balla: ermita de Sant Muç de Rubí

Amb motiu de: Festa dels Xatos

Acompanyament musical: cobla

Organització: Esbart Dansaire de Rubí

La Festa dels Xatos es va recuperar l'any 1986 amb motiu de la celebració del Mil·lenari de la ciutat de Rubí gràcies sobretot a l'impuls de l'Esbart Dansaire i l'Ajuntament de Rubí. La devoció popular a Sant Muç és molt antiga. Les primeres notícies que se'n tenen són del 1307. Però és durant el segle XIX quant la festa tingué els moments de màxima esplendor amb la creació de la Germandat i el romiatge a Sant Muç en el qual hi participaven la gent de Rubí i rodalies, i les cèlebres colles de xatos que venien de Barcelona.

Els xatos eren grups d'obriers organitzats en diverses colles que cada any sortien de Barcelona, dels barris del Raval i la Barceloneta havent plegat de les fàbriques el dissabte al migdia i aprofitant que el dilluns era dia festiu anaven a peu de Barcelona, a Sant Cugat on passaven la nit i l'endemà, tot passant primer per Rubí arribaven a Sant Muç. Una vegada arribats a Sant Muç donaven les gràcies al sant pels favors concedits o perquè no havien patit la pesta, i després feien una arrossada popular i ballaven un ball rodó.

A principi del segle XX la tradició va començar a decaure i cap als anys deu del segle passat, els xatos van deixant d'anar a Rubí, fins que el 1986 es torna a recuperar la festa. És aleshores quan el mestre de dansa Albert Sans a partir de la música d'un ball vuitcentista de Josep Serra, crea el Ball dels Xatos que es continua ballant actualment.

<https://www.youtube.com/watch?v=G1UeJwWUqQU&t=178s>
del 1' 52" al 2' 18"

Galop Endimoniat, Ball de Cintes, Pluja de Clavells, Xotis i Ball Pla Endimoniat de La Garriga

Dia que es balla: diumenge següent de Corpus

On es balla: plaça Dachs de La Garriga

Amb motiu de: Festivitat del Corpus

Elements del ball: pal, cintes i bastons pel Ball de Cintes

Acompanyament musical: conjunt instrumental

Organització: La Garriga Balla

El diumenge següent de Corpus, una vegada acabades les catifes i abans de la processó, a la Plaça Dachs, des del 2015 es ballen un seguit de balls on també hi participen els nans i els gegants. Totes les danses són ballades pels dansaires de l'associació La Garriga Balla. Exceptuant el Ball de Cintes, la música de la resta de danses la va crear Marçal Ramon i la coreografia Julieta Torrents.

El Galop Endimoniat té una estructura típica de galop amb diferents figures i està pensat perquè el puguin ballar tant els infants com els adults.

El Ball de Cintes, segueix la coreografia i la música que consta al Costumari Català de Joan Amades. Aquest ball de cintes té una característica especial i és que els balladors porten en una mà la cinta i en l'altra mà un bastó.

La Pluja de Clavells és un senzill ball rodó que el balla només el grup infantil.

El Xotis és un ball de parelles que recorda els xotis dels balls de gitanes.

El Ball Pla Endimoniat selecciona diferents figures d'altres balls plans amb les que es conforma la coreografia del ball.

Galop Endimoniat: <https://www.youtube.com/watch?v=GX4l-DPjBOcA&t=12s>

Ball de Cintes: <https://www.youtube.com/watch?v=lrGHVPlkx-nI4&t=5s>

Pluja de Clavells: <https://www.youtube.com/watch?v=j809xJ-Jc2Ks>

Xotis de La Garriga: <https://www.youtube.com/watch?v=YL-p8I3lkiYY&t=14s>

Ball Pla Endimoniat: <https://www.youtube.com/watch?v=jkQ-6xeXaKVY&t=14s>

Ball de Cintes, Ball de Panderos i Ball de Cercolets de Sant Cugat del Vallès

Dies que es ballen: Seguici d'inici i seguici nocturn (dies pròxims al 29 de juny), seguici de Sant Pere (29 de juny)

On es balla: carrers i places de Sant Cugat del Vallès

Amb motiu de: Festa Major de la ciutat

Elements del ball: cintes pel Ball de Cintes, panderos pel Ball de Panderos i cercolets pel Ball de Cercolets

Acompanyament musical: diversos conjunts instrumentals

Organització: Coordinadora d'Entremesos de Cultura Popular i Tradicional Catalana de Sant Cugat

Tres balls relativament recents participen en els tres seguicis de la Festa Major. Va ser a partir de l'any 2001 que es van crear el Ball de Cintes i el Ball de Panderos que cada any interpreten dansaires de l'Esbart Sant Cugat, amb coreografies de Cesc Franquesa i Sandra Casat i amb música tradicional adaptada per Galdric Santana. A partir del 2002 s'incorpora el Ball de Cercolets que

l'executa el Grup Mediterrània, amb una coreografia basada en figures de diferents balls de cercolets històrics, i amb la música del Ball de Cercolets de Vilafranca del Penedès.

A l'hora de crear aquests tres balls es va creure convenient utilitzar elements diferents com les cintes, els panderos o els cercolets per tal d'obtenir balls vistosos i alegres, adients pels seguicis.

<https://plus.google.com/share?url=https://www.cugat.cat/tv/video/7251>

del 04' 03" al 5' 31"

Paga-li, Joan. Ball del vano i el ram de Sant Cugat del Vallès

Dia que es balla: 29 de juny

On es balla: Plaça del Monestir de Sant Cugat del Vallès

Amb motiu de: Festa Major de la ciutat

Elements del ball: el vano i el ram

Acompanyament musical: cobla

Organització: Comissió del Paga-li Joan, Coordinadora d'Entremesos de Cultura Popular i Tradicional Catalana de Sant Cugat

Després del seguici de Sant Pere es balla el Ball del Vano i el Ram, més conegut a Sant Cugat com el Paga-li Joan. Sembla que en el segle XVIII ja es ballava. Es defineix com un tipus de ball pla amb un cert aire arabesc i amb una música pausada i senyorial.

És un ball de festeig i per tant, encara actualment tothom procura ballar amb un vestuari elegant i adient per l'ocasió. Antigament quan Sant Cugat era una vila de pagesos i menestrals, tothom es posava els millors vestits per ballar-lo. Com la majoria de danses vives el Ball de vano i el ram, el Paga-li Joan, ha sofert amb els temps variacions i transformacions en la part coreo-

gràfica, però hi ha dos elements que han estat sempre inamovibles i que són bàsics per poder ser ballat i que són el vano i el ram.

<https://plus.google.com/share?url=https://www.cugat.cat/tv/video/7257>

Ball de l'Estapera de Terrassa

Dia que es balla: divendres més proper a Sant Pere

On es balla: Raval de Montserrat de Terrassa

Amb motiu de: Festa Major de la ciutat

Acompanyament musical: Ministrils del Raval

Organització: Coordinadora de Grups de Cultura Popular i Tradicional Catalana de Terrassa

Un dels primers actes de la Festa Major a Terrassa és l'Obertura de la Festa que s'acaba amb el Ball de l'Estapera, amb la participació del públic assistent. Segurament és el ball més popular de Terrassa. Prova d'això és que hi ha diverses versions per ser ballat per parelles, per bastoners o gegants.

La referència més antiga del Ball de l'Estapera és del 1890 en el treball *Costums del Vallès* de Manel Soler i Camillo.

La coreografia sí que s'havia perdut, però la tonada no. És a partir d'aquí quan en Marc Galí entre el 1985 i el 1986 crea primer l'Estapera com un ball de bastons pels Bastoners de Terrassa i posteriorment el 10 de maig de 1987 en Lluís Puig també en fa una nova coreografia per ballar per parelles que s'estrena al barri de Ca n'Aurell de Terrassa i que es balla des d'aleshores a la Festa de la Santa Creu i l'Arbre de Maig. El fet que tingui una coreografia molt senzilla i que es pugui ballar sense cap assaig previ, fa que estigui a l'abast de tothom i tingui una gran popularitat.

<https://www.youtube.com/watch?v=PAEkRwPiws4>

del 1h 04'17" al 1h 06'34"

Ball de Plaça de Terrassa

Dia que es balla: diumenge més proper a Sant Pere

On es balla: Plaça Vella de Terrassa

Amb motiu de: Festa Major de la ciutat

Acompanyament musical: Ministrils del Raval

Organització: Esbart Egarenc

Antigament aquest ball es ballava per la Candelera, i se'n té notícies que s'havia ballat l'any 1876.

Es recupera el ball a partir de 1959 per iniciativa de l'Esbart Egarenc que l'incorpora a la Festa Major. Aleshores els balladors s'acostaven a les autoritats i el dansaire que anava al davant cedia la seva parella a l'alcalde que feien un passeig al voltant de la plaça tot obrint el ball. Després tornava la seva parella i l'esbart ballava el ball. Cap als anys vuitanta es van afegint més regidors en aquest inici de la dansa, fins que a mitjans dels noranta i fins a l'actualitat, l'alcalde i tots els regidors, a més de fer el passeig també incorporen uns compassos fent el ball pla. Una vegada acabada aquesta primera part, les autoritats cedeixen la seva parella al seu ballador o balladora inicial i l'Esbart Egarenc continua el ball fins al final. És considerat com la principal manifestació de cultura tradicional de la ciutat de Terrassa.

https://www.youtube.com/watch?v=_AqnUrIVexQ&t=1673s
del 10' 10" al 22' 25"

Ball de la Tereseta o de Cercavila de Terrassa

Dia que es balla: diumenge més proper a Sant Pere

On es balla: Plaça Vella de Terrassa

Amb motiu de: Festa Major de la ciutat

Elements del ball: caps de nans

Acompanyament musical: Ministrils del Raval

Organització: Coordinadora de Grups de Cultura Popular i Tradicional Catalana de Terrassa

La festa continua amb el Ball de Nans de Terrassa i a continuació es balla el Ball de la Tereseta o de Cercavila, en què hi participen l'alcalde i els regidors de l'ajuntament tot fent un senzill ball rodó intercalats amb els nans de Terrassa. En un moment del ball l'alcalde i els regidors entren al centre de la rotllana, moment que aprofita el públic per escridassar-los.

https://www.youtube.com/watch?v=_AqnUrIVexQ&t=1673s
del 26'30" al 27'41"

Ball de l'Espolsada de Marata

Dia que es balla: últim diumenge de juliol

On es balla: Centre Cultural de Marata

Amb motiu de: Festa Major del poble

Elements del ball: ramets de flors

Acompanyament musical: cobla

Organització: Centre Cultural de Marata

La denominació "espolsada" prové d'un punteig anomenat "espolsar" i ha donat nom a la dansa en la qual si practica en una de les parts.

L'Espolsada està íntimament lligada al ball de les Gitanes, tant és així que, molts folkloristes coincideixen a dir que antigament era la dansa principal de les Gitanes amb un pes molt important al conjunt del programa de les danses del carnaval.

Segons la tradició popular aquest ball té el seu origen a l'època feudal i va ser creada per festejar diferents celebracions senyoriales.

La primera referència escrita és un article de Jaume Maspons i Camarasa a *La Veu del Vallès* del 30 de setembre de 1900.

En el decurs dels anys ha sofert, per diferents motius o circumstàncies, canvis i modificacions, sobretot en les repeticions d'algunes de les tonades, si bé ha conservat les seves músiques més característiques. Des de fa molts anys es balla amb una instrumentació per a cobla del mestre Ramon Bofarull.

L'Espolsada de Marata consta de quatre parts: el passeig, la sardana, l'espolsada i altra vegada es repeteix la sardana.

<https://www.youtube.com/watch?v=FCSfWJQhKP0&t=139s>

Ball de l'Espolsada de Cardedeu

Dia que es balla: diumenge més proper al 15 d'agost

On es balla: plaça de l'Església

Amb motiu de: Festa Major del poble

Acompanyament musical: conjunt instrumental

Organització: Comissió de l'Espolsada

El 1902 diverses persones benestants de Cardedeu encapçalades per l'historiador local Tomàs Balvey es van proposar ballar el Ball de l'Espolsada. Personal de la casa Napoleón de Barcelona es va traslladar a Cardedeu per filmar aquella dansa. Balbey, afirmava ja aleshores que la dansa que van gravar va ser una restauració, ja que feia uns cinquanta anys que ja no es ballava. Aquella filmació que va fer la casa Napoleón es va perdre però al cap de 100 anys, el 2002 es va recuperar una primera bobina en la qual es veu part de la primera part del ball. Posteriorment, l'abril de 2014 es va trobar una segona bobina amb una altra part del ball.

Al cap de 112 anys d'aquella ballada de l'Espolsada de 1902, concretament el 13 d'agost de 2014, deu parelles de dansaires de di-

verses entitats culturals de Cardedeu encapçalades pel personatge del batlle, van tornar a ballar una nova restauració del Ball de l'Espolsada, ballant-se des de llavors cada any per la Festa Major. La restauració es deu al treball de Núria Pujol, Eliseu Guillamón, Albert Manyosa en la part del ball i Jordi Meda en la part musical. El Ball de l'Espolsada de Cardedeu té tres parts: el passeig d'entrada, la trencada i l'espolsada.

<https://www.youtube.com/watch?v=wxmQJNxxwVjM>

Ball de Cintes de Cardedeu

Dia que es balla: 15 d'agost

On es balla: plaça de l'Església de Cardedeu

Amb motiu de: Festa Major del poble

Elements del ball: pal i cintes

Acompanyament musical: conjunt instrumental

Organització: Colla Gegantera de Cardedeu, Diables de Cardedeu, Colla Bastonera de Cardedeu, Agrupació Sardanista de Cardedeu i Colla de Trabucaires de Cardedeu

Segons Tomàs Balbey, s'havia ballat pel Carnaval del 1899. Després es tenen notícies de què es va tornar a ballar el 1945 pels nois i noies de la Coral de Cardedeu. Finalment el 2009 i per iniciativa de l'Agrupació Sardanista Cardedeu es torna a recuperar i es balla cada any dins l'acte de festa major "Entremesos del 15". La coreografia fou ensenyada pel mestre Tomàs Manyosa segons el recull que va fer l'any 1907 el folklorista Joan Rigall.

<https://www.youtube.com/watch?v=37O682rwmLQ#action=share>
del 7' 30" al 11' 20"

Ball de les Donzelles de Granollers

Dia que es balla: últim diumenge d'agost o primer diumenge de setembre

On es balla: plaça Porxada de Granollers

Amb motiu de: Festa Major de la ciutat

Elements del ball: les noies, mocador blanc a la mà

Acompanyament musical: cobla enregistrada

Organització: Esbart Dansaire de Granollers

Hi ha referències del Ball de les Donzelles des del 1563 en què es fundà la Confraria de la Immaculada Concepció amb l'objectiu de proporcionar dot de casament a les noies de famílies amb pocs recursos que s'havien de casar aquell any. Aquella festa es celebrava el 8 de desembre. A finals del segle XIX, la festa passà a celebrar-se el dimarts de Carnaval que es feia una cercavila pels carrers de Granollers que s'acabava a la plaça Porxada i allà es ballava el Ball de les Donzelles. La festa va anar minvant i a mitjans del segle XX es va deixar de fer.

Cap als anys setanta Josep Maria Ruera, va poder recuperar algunes de les músiques i les va refer. Si va afegir el pasdoble "A la Festa" de Josep Vila Ayats que es fa servir per entrar i sortir de plaça i forma part del ball, juntament amb el primer i el segon ballet en la part central. Durant anys el ball només el ballava l'Esbart Dansaire de Granollers tot executant una coreografia que va crear el mestre de dansa de l'esbart Josep Sala, coreografia que és la que es balla actualment.

És per iniciativa del mateix esbart, que l'any 1995 es decideix popularitzar el ball i fer-lo per la festa major dels Blancs i els Blaus.

<https://www.youtube.com/watch?v=K5YeAV8RakI&t=400s>

Ball del Rodet de Sabadell

Dia que es balla: primer divendres de setembre

On es balla: plaça Sant Roc de Sabadell

Amb motiu de: Festa Major de la ciutat

Acompanyament musical: Flabiolaires de la Colla de Bastoners de Sabadell

Organització: Colla de Bastoners de Sabadell

Per iniciativa de la Colla de Bastoners de Sabadell, l'any 1998 es va crear el Ball del Rodet de Sabadell, amb la finalitat que acabi essent una tradició local. Els seus promotors volen amb aquesta iniciativa que la ciutat balli i es retrobi amb els balls tradicionals. Pretenen que aquesta dansa es converteixi en la dansa de la ciutat i que tothom la conegui i la sàpiga ballar.

El nom d'aquest ball té relació amb el món tèxtil, molt proper a la realitat sabadellenca, i també al lloc on es balla, la Plaça de Sant Roc, que fins fa uns anys, abans de l'última remodelació, tenia la forma de rodet.

Disposa d'una melodia nova d'arrel tradicional i popular catalana, creada pel músic sabadellenc Ferran Miquel, i d'una coreografia també inventada per Glòria Junyent i Muntsa Ustrell. Figures molt senzilles, sense complicacions i de fàcil execució com per exemple, picades de mans, canvis de parella, punta i taló, molinets amb la parella, entre altres moviments, confereixen aquesta dansa.

<https://www.youtube.com/watch?v=FT9Cwp8avmQ&t=67s>

Ball de la Bola de Sabadell

Dia que es balla: primer diumenge de setembre

On es balla: plaça Sant Roc de Sabadell

Amb motiu de: Festa Major de la ciutat

Elements del ball: safata, copa i beguda de la bola

Acompanyament musical: cobla

Organització: Esbart Sabadell Dansaire

El Ball de la Bola va néixer arran de les conclusions del debat *La cultura tradicional i popular a Sabadell al segle XXI*, celebrat el 13 de desembre de 1997. Al llarg del debat es va destacar com a tret generalitzat la manca d'un fet singular i popular a Sabadell que li doni personalitat. L'Esbart Sabadell Dansaire va creure adient de posar-se a treballar sobre aquest tema. Per això va formar una comissió per a la creació d'un ball tradicional i popular de festa major i el resultat final en va ser la creació del Ball de la Bola de Sabadell, amb una composició musical per a cobla de Joan Manau i coreografia de Montserrat Capdevila i Tomàs Manyosa.

El Ball de la Bola es balla des de la Festa Major de l'any 1998. Pren com a punt de partida l'anomenat *Ball dels hereus* que cita en Marian Burguès al seu llibre *Sabadell del meu record* i, per altra banda, agafa com a referent un tipus de beguda -la bola-, citada per Joan Sallarès i Castells a la seva obra *A l'ombra del campanar*, que es bevia per la Festa Major a finals del segle XIX. Era una beguda que consistia a barrejar cervesa i gasosa en una gran sopera, amb un bolado (sucre esponjat) al mig, regat amb rom, que s'encenia. D'aquest tipus de beguda agafa el nom i és la protagonista de la tercera part del ball.

Es tracta d'un ball senzill que el pot ballar tothom i es caracteritza per tenir diversos elements que faciliten l'intercanvi i la relació entre els balladors, cosa que el converteix en un ball obert, engrescador, participatiu, divertit i, en algun moment, competitiu. El ball de la Bola que té tres parts, la introducció o passejada, el

ball, subdividida en dues parts que s'anomenen el cuc i el canvi de parella i la tercera de part, el vals jota, sens dubte la part més esperada, ja que comporta una certa competició entre les parelles. En aquesta tercera part totes les parelles porten a la mà la safata amb una copa plena de la beguda de la bola. Guanya la parella que manté més estona la copa sense caure i seguint el ritme, cada vegada més esbojarrat, que marca la cobla. La parella guanyadora serà la responsable el proper any de ser els capdancers del Ball de la Bola.
<https://www.youtube.com/watch?v=8w70JMNqfZE&t=3s>

Ball de la Filada de Sant Feliu de Codines

Dia que es balla: tercer diumenge de setembre

On es balla: plaça Josep Umbert Ventura de Sant Feliu de Codines

Amb motiu de: Festa Major del poble

Acompanyament musical: cobla enregistrada

Organització: Esbart Codinenc

El Ball de la Filada es va deixar de ballar cap a l'any 1926, encara que al cap de pocs anys es va crear la Dansa de Sant Antoni que ajusta bona part de la música del Ball de la Filada a la nova dansa. Els primers documents que parlen del ball són de l'any 1755 i era organitzat pel gremi de paraires. Volia ser una acció de gràcies pel desenvolupament tèxtil que havia tingut el poble. Era una dansa cerimoniosa i elegant que es ballava amb els millors vestits i sembla que tenia una funció d'aparellament.

La recuperació es va fer l'any 1990 per iniciativa de l'Esbart Dansaire La Poncella de Sant Feliu i la seva mestra de dansa Regina Torreblanca al capdavant, després de tres anys en la recerca i preparació del ball. Es van basar en els testimonis recollits de les persones de més edat del poble i dades de diverses publicacions, però

sobretot amb el que diu Joan Amades en el seu *Costumari Català*. Així doncs es va tornar a ballar com a dansa recuperada el dia 18 de març de 1990 i el balla cada any l'Esbart Codinenc.

En el transcurs del ball hi ha un moviment de les noies que pujant i abaixant els braços i les mans volen representar l'acció de filar.

<https://www.youtube.com/watch?v=8n85yz--AMQ&t=27s>

Ball de Festa Major de Sant Feliu de Codines

Dia que es balla: tercer diumenge de setembre

On es balla: plaça Josep Umbert Ventura de Sant Feliu de Codines

Amb motiu de: Festa Major del poble

Acompanyament musical: conjunt instrumental enregistrat

Organització: Esbart Codinenc

El mateix dia que es balla el Ball de la Filada també es fa el Ball de Festa Major des del 2016. A partir d'una música de Joan Colomo que va servir inicialment per fer el lip dub *Movem Pregó* per la festa major del 2013 els dansaires de l'Esbart Codinenc van crear aquesta nova dansa.

<https://www.youtube.com/watch?v=LfUt9gnEECQ&t=71s>

Ball de l'Espolsada de Corró d'Avall

Dia que es balla: tercer diumenge de setembre

On es balla: plaça de l'Espolsada de Corró d'Avall

Amb motiu de: Festa Major del poble

Elements del ball: peça de roba blanca i mocador groc al coll les noies i peça de roba negra i mocador de color vermell al coll els homes

Acompanyament musical: cobla

Organització: Comissió de la Festa Major de Corró d'Avall

Hi ha indicis que l'origen de l'Espolsada de Corró d'Avall és de l'època feudosenyorial, si bé la primera referència escrita la trobem a l'article de Jaume Maspons i Camarasa a *La Veu de Catalunya* del 1900. A partir del 1915 ja es ballava encara que no cada any. És a partir del 1939 que s'ha ballat ininterrompudament fins a l'actualitat.

La funció dels administradors o cuidants ha tingut una evolució diferent dels de Marata. En el cas de Corró només hi ha un administrador i la seva funció primordial és l'organització i direcció del ball en el moment de la seva execució. Des de l'any 1915 fins al 2013 sempre han estat membres de la família Bufí de can Bufí Xic. A partir del 2014 un representant d'una entitat del poble és l'encarregat de fer aquesta funció d'administrador. També des del 2014 es balla amb una nova instrumentació per a cobla obra del músic Isaac Vilanova.

L'Espolsada de Corró d'Avall consta de tres parts: L'entrada, els ponts o la serp i l'espolsada.

https://www.youtube.com/edit?o=U&video_id=B79bp3uCZSQ

Bibliografia

AMADES i GELATS, Joan. *Costumari Català. El curs de l'any*. Barcelona: Edicions 62, S.A. 1982.

AMADES i GELATS, Joan. *Dances de la terra. Música i dansa tradicional de les comarques de Barcelona*. Edició a cura de Jan Grau i Lluís Puig. Tarragona: Edicions El Mèdol. 1998.

AMADES i GELATS, Joan; PUJOL i PONS, Francesc. *Diccionari de la dansa, dels entremesos i dels instruments de música i sonadors*. Barcelona: Fundació Concepció Rabell i Cibils, Vda.Romaguera, 1936.

MANYOSA i RIBATALLADA, Albert. *El ball de l'espolsada de Cardedeu*. Trencadansa. Barcelona. Agrupament d'Esbarbs Dansaires. 2004.

MANYOSA i RIBATALLADA, Albert i Tomàs. *El ball de l'Espolsada*. Patronat Municipal de Cultura de les Franqueses del Vallès. 2006.

MASSA i PUJOL, Pompili. *El ball de plaça a la costa de llevant*. Tarragona: Edicions l'Agulla de Cultura Popular. 2007.

SOLER I CAMILLO, Manuel. *Costums del Vallès*. Terrassa. 1890.

VIÑOLAS INSA, Núria. *Sant Feliu de Codines, tradicions i danses*. Barcelona: Esbart Català de Dansaires. 2001.

Publicacions periòdiques

Vallesos. Gent, terra i patrimoni. Primavera-estiu 2011 (Número 1). Santa Eulàlia de Ronçana: Gent i terra, S.L.

Aportacions personals

BARNAUS, Irene (Escola Pública de Rellinars)

DÍAZ, Manel (Esbart Terrassa)

GEIS, Xavi (Escola Pública de Rellinars)

MANYOSA, Albert (Comissió de l'Espolsada de Cardedeu)

TORRENTS, Julieta (La Garriga Balla)

